

Novobystřicko ve stínu druhé světové války

Interreg
Rakousko-Česká republika
Evropský fond pro regionální rozvoj

Archeologické výzkumy
a svědectví pamětníků

Připomínání války, nelehké doby plné těžkostí a lidské strasti, jistě není jednoduché. Je ale nutné o ní intenzivně hovořit a utvářet tak díky osvětě (např. skrze archeologii) lepší vyhlídky na budoucnost, kde se nic podobného již nebude opakovat. Pociťuji vděčnost všem, kterým není tato myšlenka lhostejná a všem, kteří projekt podpořili. Největší možný obdiv chovám právě k pamětníkům, kteří překonali ostych, ba dokonce strach, svolit k vybraným tématům hovořit. Za toto gesto jim patří obrovské díky, stejně tak Vám všem, kterým není historie lhostejná.

Velké díky patří Nové Bystřici za podporu projektu, stejně tak obci Reingers za přeshraniční spolupráci. Opomenout nemohu Filozofickou fakultu Jihočeské univerzity a její Archeologický ústav, opravdu, půl radosti z práce pociťujeme jen díky podpoře, která byla do projektu vložena. Rád bych závěrem apeloval na současníky, aby nesoudili oblast jen z pohledu smutné minulosti. Zajedte se tam dnes podívat. Navštivte malebné město Nová Bystřice a rakouskou obec Reingers, poznejte nádhernou přírodu a popovídejte si s místními. Novobystřicko, Česká Kanada a samotné příhraničí si jistě získají vaše srdce.

Tomáš Pancíř

Poselství jedné generace druhé (paměti in memoriam)

„Abyste si to zapamatovali, jak to bylo. Ono to nebylo tak, že Němci špatní, Češi hodní. Já je mám všechny ráda, když jsou hodní.“ – Gertrude Dražanová

„Ať si dneska každý dělá, co chce, ale já vděčím, že se ten mír zachoval. To je velká cena a bohatství.“ – Marie Benešová

Předmluva

DRUHÁ světová válka. Největší konflikt v dějinách a synonymum pro nezměrné lidské utrpení se pomalu chýlí ke konci. Novobystřicko, do té doby poměrně klidná oblast, vnímá mimo všeobecné ekonomické postihy hřmění války doposud jen z dálky. Začátkem roku 1945 se ale fronta překotně blíží a s ní i vlna příkoří, která každého již brzy zasáhne plnou silou. Nastalé chaotické situaci napříč územím České Kanady a celého Waldviertelu, spojené s překotným úprkem německých vojsk a civilního obyvatelstva, následnou internací zajatců a odsunu Němců, se perem kronikářů často nedostalo požadované a náležitě deskripce. Mnohdy byly jednotlivé události, zejména pak ty násilné, úmyslně přehlíženy a vedeny k zapomnění. Od této strastiplné dějinné etapy již uběhlo přes 75 let, přesto nad událostmi spojenými s koncem války dodnes visí mnoho nevyřešených otázek. Některé věci se již nikdy nedozvíme, jiným máme šanci porozumět právě díky archeologii.

Již dlouho neplatí, že se tento vědní obor zabývá jen pravěkem, či středově-

kem, pozornosti dnes neunikají ani největší moderní období, zejména pak 19. a 20. století, kterému se intenzivně věnuje tzv. archeologie modernity. Zkoumány jsou vysídlené vesnice, vojenské zajatecké tábory, či místa spojena s holokaustem. Pátrá se i po doposud neobjevených hrobech válečných obětí, kterých má být dodnes v pohraničí celá řada. Památkám a událostem z konce druhé světové války na Novobystřicku se začal od roku 2015 intenzivně věnovat archeolog Tomáš Pancíř z Jihočeské univerzity, specialista na archeologii konfliktu, zejména 20. století. Dosavadních šest let výzkumu značně přispělo k pochopení, co se tehdy v příhraniční oblasti dělo a badatelská práce přináší stále nové zjištění a poznatky. Předmětem výzkumu jsou v očích veřejnosti stále dosti citlivá témata, archeolog ale zastává nezaujatý profesionální postoj a snaží se rozklíčovat věci tak, jak se skutečně udály. Práce mnohdy spočívala i ve zpodobnění pamětníků válečných událostí, jejichž svědectví měly potenciál na pomoci archeologickému bádání a pod-

pořít celkové poznání. Vzpomínky byly nejprve pořizovány na diktafon, poslední rok byl ve snažení nápomocný i filmový štáb, který jednotlivé řečníky začal zachycovat na kamerový záznam. V rámci přičinění badatele bylo dáno dohromady velké množství vzpomínek na období za války a po ní. Některé ze vzpomínek se ukázaly být tak významné, že archeology přivedly k zásadním nálezům. Jedním z nich je právě objev neoznačených hrobů civilistů z konce druhé světové války poblíž vesnice Blato (německy Sichelbach).

Badatelské úsilí archeologa Tomáše Pancíře časem zaujalo studio Adler film, specializující se na dokumentární a filmové projekty. Zpověď pamětníků válečných událostí byla doposud zachycována pouze na diktafon, ve spolupráci s filmovým štábem ale vznikly celé kamerové záznamy rozhovorů s řečníky o Novobystřicku za druhé světové války a po ní. Filmový štáb zůstal nápomocen i při dokumentaci jednotlivých archeologických výzkumů a byl přítomen i u záchranného archeologického výzku-

mu neoznačených hrobů civilistů poblíž vesnice Blato. Smutný a tragický nále z konce druhé světové války tak byl mimo archeologické metody dokumentován i na kamerový záznam a divák má tak skrze obraz možnost dozvědět se více o silném a tragickém příběhu lidí, kteří ukončili svůj život poblíž malé vesničky kousek od hranic.

Nejen o archeologii druhé světové války na Novobystřicku vznikl přičiněním filmařů z Adler film časosběrný a polohraný dvoudílný dokument, který mapuje skrze vzpomínky, historické prameny a archeologické práce historii jedné sudetské oblasti za války a těsně po ní. Mluvit o tomto období a zabývat se jím je dnes důležité. Stejně tak důležité je vyslechnout poslední generace lidí, kteří si hrůzy války pamatují a předat jejich paměti dalším generacím.

Novobystřicko u konce války. Zmizelá minulost a lidské osudy.

„KDYŽ přišli Němci, pak bylo zle. Já jsem musela do kostela jít kolem dokola, aby mě na náměstí neviděli Hitlerjugend. Tě tam bubnovali, dávali pozor; kdo jde a kdo co dělá. Lidé hodně udávali. Za první republiky, to se Němci s Čechy tolik nehádali. Nejhorší bylo, když přišel Hitler, pak bylo zle... Chtěli jsme si zatancovat a přišel hospodský a říká: ‚Heleďte nezlobte se, až bude po válce, můžete tancovat do rána, ale teď by zavřeli mě, i vás.‘ A oni to chodili kontrolovat jo, když někde slyšeli hudbu, tak už se zaklepalo – nesmělo to být. A to bylo: ‚němečtí vojáci umírají na bojišti a my se tady radujeme‘. Že se máme dobře a oni umírají.“¹

Píše se rok 1945. Německá armáda již není nadále schopna udržet frontu a na jaře je již každému zřejmé, že bude nakonec poražena. Naším územím rychle postupují vojska spojenců, od východu se k Nové Bystřici blíží Rudá armáda – svazky 2. a 4. Ukrajinského frontu a 1. a 4. Rumunské armády. Tato sesku-

1 Přepis rozhovoru s Marií Benešovou.

pení ženou před sebou ohromné masy německého vojska, které se snaží dostat přes demarkační linii k západním spojencům, kde očekávají lepší zacházení.

Novobystřičtí občané se na příchod fronty a nepřítele začínají připravovat již na podzim roku 1944 a zbytky armády společně s lidobranou, tzv. volksturmem, kopají zákopy a chystají obranu města. K žádnému velkému odporu ale následující rok nedojde a jediné, co místní mají možnost sledovat, je chaos v podobě prchajících útvarů, které kdysi patřily k velké a nepřemožitelné německé válečné mašinérii. Na silnicích vládne zmatek, prchají po nich kolony německé armády. Silnice ve směru na Jindřichův Hradec je neprůjezdná – zatarasila ji auta, kterým došel benzín. Vojskáři v panice utíkají do lesů, zbraně ničí, či zahazují do rybníků a příkopů, proklínají Hitlera a nadávají „*Za to jsme celých šest let bojovali!*“. Společně s armádou před frontou utíkají i civilisté, o ty se nemá kdo postarat, a tak strádají po okolí. Ruch německých uprchlíků ustává až 8. května. Odpoledne jsou

již některými Čechy vyvěšovány československé státní prapory a sovětské vlajky k uvítání prvních rudoarmějců, kteří přijíždějí po silnici od Vídně.

„Obecní zastupitelstvo je chtělo přivítat. Oděni v černém stáli společně se starostou před radnicí. Nedočkali se však rudoarmějců. Místní jim naznačili, že jsou zde zbyteční, a proto se rozešli.“²

Nová Bystřice je osvobozena, situace je ale neúnosná a dlouho po osvobození v okrese dochází k násilnostem, vraždám a rabování. Obyvatelé příhraničí, převážná většina německé národnosti, nečekají od Rusů nic dobrého. K této nelehké době se dochovaly záznamy z kronik a výpovědi lidí, kteří ji jako očití svědci zažili. Jaký byl rok 1945 a obraz osvoboditelů v očích obyčejného obyvatele Nové Bystřice, lýčí pamětnice Gertrude Dražanová:

2 Kronika města Nová Bystřice 1945–1967. Místní národní výbor Nová Bystřice, (1939) 1945–1990 (1994), SOKA Jindřichův Hradec, str. 36 [online]. Poslední změna 20. 2. 2015 [citováno dne 8. 2. 2020] Dostupné z <https://digi.ceskaarchivy.cz//490/19>.

„Náš pan farář je šel vítat a měl zlatý řetězek na sobě a oni mu ho hned vyrvali. Všechno, co našli, sebrali – i kola, sebrali kola a chtěli na nich jezdit, jenomže to neuměli a natloukli si. (...) Já jsem se neukazovala, mě žádný ruský voják neviděl. Oni přišli k nám do baráku, teta jim vařila. Já byla schovaná na střeše a držela jsem se komína. (...) Všichni se před nimi schovávali... Moje spolužačka. (...) Tu tak zřídili, že v J. Hradci měli co dělat, aby ji spravili. Asi 16 vojáků, chytli jí a maminka běhala za nimi a na tu stříleli. Tu zřídili hrozně moc, ale ona měla taky trochu sama vinu, měla se schovat. Já jsem se neukazovala, mě žádný ruský voják neviděl. (...) Ona chodila venku no.“³

Zásadní historickou událostí, která otřásla regionem, bylo pak vysídlení Německého obyvatelstva z regionu a dosídlování nového obyvatelstva z vnitrozemí:

3 Přepis rozhovoru s Gertrude Dražanovou.

„Ti lidi byli tak zubožení, že kolikrát po cestě i zahynuli. (...) To bylo i pro Němce špatný, pro takový ty obyčejný lidi vesnický. (...) Ty na tom byli špatně.“⁴

„Jako holka si pamatuji, jak odcházeli Němci ze vsi. Takhle na nás koukali: ‚my se ale vrátíme‘ – říkali. (...) Takhle šli, koukali a říkali: ‚my se ale vrátíme‘.“⁵

„Přišli pro ně, každý si musel vzít jen to nejnutnější a honem pryč. U sousedů u nás měli dvě holčičky malý a ty musely pryč. Polívku nechali stát na stole a až když nějaký Čech přišel, který si ten barák chtěl vzít, to už lezly z té polívky červy na stole, jak ji tam v tom kvapu nedojedenou nechali.“⁶

„Bylo to hrozný pro ty lidi, kteří odtud museli odejít, museli všechno nechat nebo část odnesli v taškách, šli do toho Rakouska tam ty lidi pro ně taky neměli

nic moc, bylo to pro některý rodiny utrpení, to je pravda. Moji příbuzní také odešli do Rakouska a byl tady pohraniční styk malej, že jsme, než ty hranice uzavřeli, mohli jít na celnici. Oni přicházeli zase z druhé strany na celnici a nesli jsme jim tam třeba chleba, cukr, máslo, abychom jim trošku přilepšili. Oni ten život tam neměli nijak růžovej. To víte, to je jako kdyby teď někdo přišel a řekl: ‚Musíš někam jít!‘ Ale kam?! S taškou, všechno museli zanechat tak, jak to bylo. To pro ně nebylo lehké, většinou ty rodiny, co odcházely, byli jen ženské s dětmi, protože ti mladí byli v zajateckých táborech. To víte, válka no. Ještě musíme říct, že to tady proběhlo celkem dobře. Co by měli říkat ti lidé zabítí.“⁷

„Já jsem v těch 60. letech dostal na vojně zajímavý úkol. Jsem s děckama chodil po okolí a kolem Dobré Vody bylo 16 lomů, a vezměte si, 15 roků, co Němci odešli, tam byla ještě bouda i s vercajkem, protože ti, co přišli potom, nikdo kamení nerozuměl. Tady ti lidi už

nikdo kamení nedělal, ale dřív tu byli samí kameníci. Prostě 16 lomů kolem jedné maličké vesničky a oni přišli a nikdo tomu nerozuměl a vše sebrali. Přišli bezzemci a lidé, co neuměli hospodařit, přišli v květnu, senoseč. Mezi nimi tak 20 % zlatokopů, ale ono už to bylo dávno rozkradené. Kradli i vojáci, co měli to RG (pozn. RG = Revoluční garda) na rukávech a když si řeknu, co to bylo za lidi. Ti nebyli ve válce, to byli všechno sedmnáctiletí a osmnáctiletí kluci. V Hradci (mysleno J. Hradec) se udělala garda a ta prostě hlídala a zároveň rabovala.“⁸

4 Přepis rozhovoru s Marií Benešovou.

5 Přepis rozhovoru s Annou Padourkovou.

6 Přepis rozhovoru s Gertrude Dražanovou.

7 Přepis rozhovoru s Růženou Švecovou.

8 Přepis rozhovoru s panem B.

Obr. 1 Výstup geofyzikálního průzkumu oblasti „U křížku“ poblíž vesnice Blato za použití magnetometru (autor Jan John).

Civilisté a uprchlické vlny. Objev hrobů u Blata. Historický exkurz k dění poblíž vesnice za konce války.

ARCHEOLOGOVÉ zabývající se obdobím druhé světové války, mnohdy skrze artefakty pomyslně odkrývají lidské příběhy plné utrpení a strasti. Nejen jako vědci, ale i jako členové společnosti věří, že je důležité tyto příběhy přivádět na světlo současného povědomí lidí a podílet se tak na osvětě – poučení se z hrůz a nepřipustit možnost opětovného prostoru k tomu, aby se cokoliv tak strašného znovu opakovalo. Díky výzkumům se dnes dozvídáme mnohé o vojenských táborech a životě válečných zajatců, jaký osud ale válka přichystala obyčejným civilistům? Nelehké situaci obyvatelstva se pokusíme přiblížit na základě dění poblíž lokální vesnice Blato/Žišpachy a zde učiněného archeologického objevu neoznačených hrobů z konce druhé světové války.

Blato, neboli Žišpachy, je vesnice nacházející se poblíž Nové Bystrice v Jindřichohradeckém okrese. V krajině rybníků, lesů a pastvin, žije v první polovině 20. století, stejně jako v okolních vesnicích, převážně německé obyvatelstvo. Jen před válkou zde vychází na tři stov-

ky Němců pouhých 13 Čechů a tento stav se zde přibližně drží až do samotného vysídlení obce v rámci celorepublikové akce odsunu. I přes německou většinu zde ale je v roce 1936 založena česká škola, pokojné soužití pak trvale naruší nacionalistické proudy a pohlcení Československa Německou říší.

Vesnice si dle pamětnických vzpomínek a zápisků přesto drží až do konce války poměrně poklidný život, situace se ale začíná měnit, jak Německo prohrává válku. S blížící se frontou a úsilím spojenců v bombardování velkých měst cílí do relativně bezpečného pohraničí velké uprchlické vlny tzv. národních hostů. Lidí, prchajících před hrůzami války, se do pohraničí žene velké množství. Městem Nová Bystřice jich hladových a vyčerpaných prochází až 600 denně. Druhá světová válka vede k největším migračním vlnám v historii lidstva, které neustávají ani po skončení samotného konfliktu. Počty prchajících jsou pro nás dnes jistě děsivé, například v parku ve vesnici Staré Hobzí je tehdy shromážděno na čtyři tisíce uprchlíků ze slezské

Vratislavi, tisíce lidí okupují malou vesnici Dolní Radíkov u Českého Rudolce. Nekonečné řady národních hostů a prchající německé armády značí brzký konec války, ohromná část uprchlíků je shromážděna právě poblíž Nové Bystřice a dále v prostorách vesnic Blato, Klášter a Hůrky. Malá vesnice Blato se tak brzy stává útočištěm ohromného množství lidí, na které není nijak připravena.

Největší vlnu jistě představuje vlak o 100 vagonů, který veze tři tisíce uprchlíků ze Slezska a Sedmihradska. Ti jsou nejprve ubytováni v blízkém německém táboru Říšské pracovní služby, následně si po osvobození Novobystřicka Rudou armádou musejí najít prostor ve vesnici a jejím okolí, jelikož tábor a lesní oblast obsazují Rusové a putují do ní němečtí zajatci. Civilisté pak obsazují místní školu a každičký možný dům, vzhledem k velikosti stavby se jich tísni až 500 v jednom stavení. Mimo panující všudypřítomný nedostatek potravin propukají v obci epidemie, lidé prosí místní o jídlo a často dle paměti na podvýživu, vyčerpaní, či zde rozšířený tyfus umírají.

„Staří lidé... ženy no a děti, protože jejich manželé museli být někde na frontě... zemřeli hladu nebo nemocí... sedlák, u kterého jich pár bydlelo, neměl také tolik jídla, aby je všechny nakrmil... oni chodili po vsi... každý den chodili po vsi... my bydleli na samotě... maminka pekla ob den chleba... protože každou chvíli přišel někdo a žebral o krajíc.“⁹

Ti co přežijí, sestaví konvoj o síle 100 vozů, ten se dle dostupných informací dále snaží dostat přes Klášter do Rakouska. Při cestě ho ale dostihnou Češi a uprchlíci jsou obrání o zbylé vlastnictví, ponecháno jim je jen málo. Okradení lidé jsou pak naháněni a pronásledováni až přes hranice, rakouská města ale nebyla na nápor uprchlíků a odsun německého obyvatelstva připravena. Mnohdy zde tak rodiny živoří, a nakonec musejí prodat poslední zbytky věcí co mají, aby přežily. Někteří ještě před samotnou cestou přes hranici stihli přenést své osobní vlastnictví do obce Hirschenslag.

Zmíněné historické události, které malou příhraniční vesnicí ke konci války otřásl, nám přibližují chaotickou a nelítostnou situaci konce druhé světové války, při které uprchlíci v okolí Blata přicházely za nejrůznějších okolností o život. Ale co se se zemřelými děje poté? Dle pamětnických vzpomínek místní rodačky mají pak být provizorně pochováni do hrobů na poli poblíž vesnice, které nejsou nijak označeny. Do nedávné doby o nich tak nikdo nevěděl, díky vzpomínkám a úsilí archeologů se ale nakonec podařilo pohřby lokalizovat a ostatky v rámci výzkumu přemístit, aby jejich místo spočinutí dále neohrožovala zemědělská technika (obr. 1, 2, 3). Díky tomu jim bude dopřán klid a ta nejvyšší možná pieta, jakou zasluhují.

„Když se jde u Blata ke křížku, tak tam jsou pochováni takoví ti, co prchali před frontou. Rusové je na úprku zastavili, sebrali jim koně, vozy zapálili a vnhnali je do okolních vesnic. Každý z nich někde na statku spal, nebo na půdě, stodole. Bydleli tímto způsobem a chodi-

li po žebrotě, většinou malý děti, starci. My jsme měli hřbitov v Klášteře a z Blata jsou to dva kilometry a tam jsme vždycky pochovávali. Jenomže přes les se nesmělo, u Klášteřa byla hranice tábora (pozn. Zajatecký tábor u Osiky) a tak jsme nesměli na hřbitov. Tak jsme pochovávali u toho kříže, za těmi kaštany.“¹⁰

Pohřby se nacházely na poli u cesty z Blata na Klášter, v blízkosti poutního kříže z 19. století, zvaném Alexenkreuz (obr. 4). Celkem byly nalezeny kompletní ostatky šesti jedinců a dalších minimálně šesti pohřbených v hůře dochovaném stavu. Jedinci byly uloženi do samostatných hrobů v hloubce mezi 80–100 cm pod povrchem, a to v natažených polohách na zádech. Výjimku zde tvořil jedinec ze sondy 1, hrob 4; který se nacházel v poloze na pravém boku. Těla ležela v orientaci ve směru jih – sever, přičemž hlavy směřovaly k jihu, k sakrální památce.

Po analýze dostupného písemného materiálu za účelem bližší identifikace

ce zesnulých se ke křížku dohledala zajímavá informace, že by v jeho blízkosti mělo být pohřbeno až 122 uprchlíků, převážně ze Slezska. V průběhu výzkumu, který obsáhle prozkoumal okolí sakrální památky, jsme ale nezjistili přítomnost tak velkého počtu pochovaných. Informace nemusí být nutně mylná, může se ale spíše jednat o součet úmrtí poblíž vesnice, či jsou zesnulí do dnešních dnů pohřbeni na jiném místě.

Na nalezených ostatcích byla dále provedena antropologická analýza a předměty, se kterými byli zemřelí pohřbeni, byly dále laboratorně zkoumány. Tyto akce proběhly za účelem přiblížit se totožnosti pohřbených a dozvědět se o pochovaných lidech více. Antropologická analýza prozatím proběhla u šesti pohřbených a zjistila, že se jedná výhradně o ženy středního věku 27, respektive 37 let. Předpokládá se, že úmrtí zapříčinil nedostatek jídla, nemoc, či jiné faktory. Na kostech nebyla zjištěna žádná zranění neslučitelná se životem, jedinci tak zřejmě před svojí smrtí nečelili násilí.

V laboratoři se dále pracovalo s nálezy – osobními věcmi, které měli nebožtíci u sebe. Každý z pohřbených byl pochován se značným počtem předmětů osobního vlastnictví, které nám dnes o životě zesnulých může říct něco více. Jednalo se například o zrcátka, hřebeny, tužky na psaní, ale i o zlaté snubní prsteny, růženec, či celé dvě peněženky s velkým počtem dobových mincí, kterých bylo v průběhu výzkumu zajištěno 77 (obr. 5, 6, 7, 8, 9). Památku z cest, či suvenýr, může představovat polská mince 20 zlotých, další takový zajímavý nález je zrcátko s motivem pražského hradu a Karlova mostu (obr. 10), nebo hřeben s popiskem „koupaliště Rakovník“ (obr. 11). Možný průběh trasy zesulého pak má šanci objasnit i lístek poštovní spořitelny Humpolec (obr. 12, 13), z hlediska národnosti tento nález může odkazovat na početnou německou havlíčkovobrodskou enklávu, která ke konci války prchala do pohraničí.

Všechny tyto předměty byly zesnulým ponechány, a tak se přiřkláníme k závěru, že s nimi bylo důstojně zachá-

zeno a hroby se nestaly předmětem vykrádání, což dokládá i přítomnost zlata coby jediného materiálu, který si po skončení války držel cenu. Zajímavé je i pochování jednotlivě do samostatných hrobů, a ne uložení do hromadného, jak tomu u nálezů z války často bývá. Nevyklučuje se tak možnost, že důstojné zacházení může být způsobeno i tím, že některý z jedinců mohl být i obyvatel vesnice, a nejen o jeho pohřeb se postarali místní.

Otazníků nad celým objevem zůstává do dnešních dnů stále spousta, a spíše než závěry nám u objevu obecně panují hypotézy, zejména u národnostního původu pohřbených a odkud do pohraničí dorazili. Oběti se tak zřejmě nikdy nepodaří plně identifikovat, prozatímně tak pohřbení představují civilisty blíže neurčené národnosti a spadají do početné kategorie neznámých obětí druhé světové války. I přes jejich nejasný původ a národnost ale nesmějí tito lidé zůstat opomíjeni a je nutné si je připomínat, coby oběti války, které se ani přímo nezúčastnili, přesto na ni ale dopla-

tili životem. Ostatky budou po konečné analýze přemístěny na hřbitov ve vesnici Klášter a zde pochovány se vši pietou a křesťanskými náležitostmi. Pietní místo pojme desku s upomínajícím dvojjazyčným textem neznámých obětí druhé světové války.

Obr. 2 Geofyzikální průzkum oblasti „U křížku“.

Obr. 3 Archeologický výzkum neoficiálního pohřebiště civilistů u Blata (okr. Jindřichův Hradec). Detailní dochované kožené obuvi jednoho z pohřbených.

Obr. 4 Pohled na archeologický výzkum neoficiálního pohřebiště civilistů u Blata.

Obr. 5 Nálezové foto peněženky se souborem mincí.

Obr. 6 Detail nalezené peněženky.

Obr. 7 Soubor mincí z peněženky před laboratorním zpracováním.

Obr. 8 Osobní předměty zesnulých. Dokumentace zachovalého růžence s dřevěnými korálky.

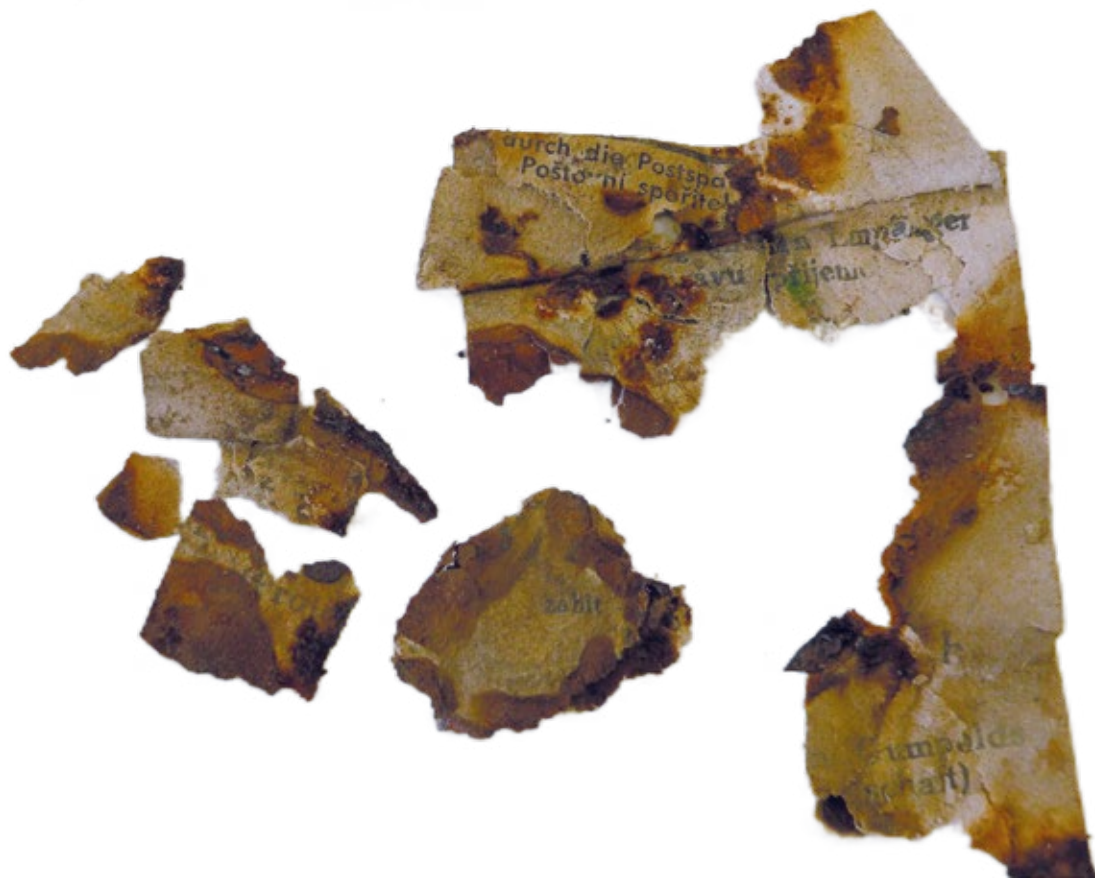
Obr. 9 Osobní předměty zesnulých. Nálezová fotografie zlatého snubního prstenu.

Obr. 10 Nález zrcátka s motivy Pražského hradu a Karlova mostu.

Ob. 11 Nález hřebenu s popiskem „koupaliště Rakovník“ ve dvojjazyčném provedení.

Obr. 12 Nález papírového fragmentu lístku poštovní spořitelny Humpolec.

Obr. 13 Detail fragmentu lístku poštovní spořitelny s čitelným německým nápisem Gumpolds (Humpolec).

Váleční zajatci a zajatecké tábory.

NA DAČICKU, Slavonicku, Novobystřicku a celém Jindřichohradecku jsou na konci války zajaty tisíce německých vojáků, ti všichni spadají pod ruskou správu pro záležitosti válečných zajatců a internovaných. Zajatci nejsou pro místní obyvatele Nové Bystřice nic nového, již za války zde byli drženi a nasazováni na nejrůznější práce pro Říši Francouzi, Řekové, Italové a další. Nejhůře prý zkusili Rusové a Poláci, k těm se němečtí vojáci chovali jako k podlidem, zejména pak k Rusům, kteří nepodepsali Ženevskou konvenci (obr. 14).

„Za války zde byly lágry pro Francouze. Na ty byli Němci hodní. My děti jsme od Francouzů dostávali čokoládu a různě něco. Francouzi mohli dostávat balíky, tak nám občas něco dali. Rusové a Poláci – ti nedostali nikdy nic. (...) Ti byli tak hladoví. Jednou jsem jela natrhat maliny a měla jsem s sebou chleba. Na cestě dělali Rusové a jak viděli ten chleba, začali o něj prosit. Když jsem to viděla, hodila jsem jim ten chleba a oni se na to vrhli. Nevěřila jsem, co jsou Němci schopni dělat s lidmi.“¹¹

Nyní se ale karta obrací a z nijak nehlídaného tábora u města vězni vyražejí rabovat, aby si vykompenzovali příkoří prožitá v zajetí. Vykrádají místní trafiku, hodinářství a krejčovskou dílnu, mnozí se například v Českém Rudolci a na Slavonicu podílejí na nově vzniklé správě oblasti, odzbrojování a hlídání zajatých německých vojáků, kterými byli dříve věznění. Pro zajaté příslušníky německé armády zde již brzy vyrostou tábory, které svým počtem obyvatel mnohonásobně přerostou okolní města a jsou schopny pojmout až sto tisíc lidí (obr. 15).

Marie Pěkná se svým tatínkem vyrazí na výlet na kole z Nové Bystřice na Staré město. Po cestě se jim naskytne na tehdejší poměry nevídaná podívaná na tisíce zajatých německých vojáků, kteří v pětistupech míří do ruského zajetí. Obrovský průvod se mladé dívce vryje do paměti, je svědkem odvodu zajatců do vznikajícího zajateckého tábora v lesích u rybníka Osika.

„U Hůrek tam někde, u Hůrek byl ten tábor. Já si pamatuji průvod zajatců. Rusové vedle nich je vedli ty zajatce německý, po pětistupech to bylo myslím, to bylo dva kilometry možná to si pamatuji, dlouhý ten průvod. Co jich bylo těch Němců, jak je odváděli. Šli do toho lágru, tam je určitě vedli. To si pamatuju – bylo mi 11, tisíce jich bylo. Šli poslušně, my jsme jeli s tátou na kole a museli jsme jít pěšky kolem, protože oni byli přes celou silnici a to jsme šli kus, než ten průvod skončil. Šli jakože na Hůrky, průvod to byl obrovskej. Rusové po obou stranách a oni (pozn.: zajatci) neprotestovali, ale nějaký zbídačelý nebyli – asi byli rádi, že je konec války. Tam u Hůrek to bylo obrovský, to jsem slyšela... já jsem tam nebyla, ale on mi to říkal táta.“¹²

Nově vzniklý tábor převyší počtem zajatých samotnou Novou Bystřicí. Sověti zde na katastru obcí Albeř, Hůrky a Blato vymezí prostor k provizornímu držení velkého počtu válečných zajatců (obr. 16). Dle údajů ruské provenience se mělo v tá-

boře, v období na přelomu května a června, nacházet na 20 tisíc zajatců, údaje z kronik hovoří až o 40 tisících lidech.

„Mně bylo šest let, když skončila válka... Hůrky tam byl ten lágr to vím... tam jich bylo tisíce... mezi Hůrkama a Blatem tam někde to bylo... dlouho po válce se tam (pozn: myšlena oblast) říká „v lágru“.¹³

„Osický lágr je les, když se jede zkratkou na Blato a Kunžak... lágr byl jak je les u Osiky – jak je dneska kemp, ale i ty pole před... potom to všechno nakládali do nákladních vagonů a vezlo se to do Ruska... po obou stranách silnice byl lágr... železniční trať do Bystřice z Hradce fungovala a vím že lidi mi vždycky říkali, jak ti němci tam byli nahatý, jak z toho vlaku se na ně dívali¹³... silnice jak vede z Hůreckého nádraží tak tam byl německý lágr... část bydleli v tom lágru v těch barákách ale většina jenom v lese – ono se tam pořád říká v lágru... jede se přes lágr.“¹⁴

12 Přepis rozhovoru s Marií Pěknou.

13 Přepis rozhovoru s Annou Kopalovou.

14 Přepis rozhovoru se Zdeňkem Krajičkem.

Tábor byl součástí propracovaného systému tzv. GUPVI NKVD¹⁵. Na zajatce čekala celá síť podobných zařízení, od jednoduše zařízených přijímacích a sběrných středisek, až po organizované frontové tábory. Účel ale tyto lokality měly stejný – dostat zajatce do Sovětského svazu a nasadit je na práci na obnovu země. Daleko horší osud čeká na Novobystřicku početné zbytky kolaborujících Rusů – příslušníky armády generála Vlasova – tzv. Vlasovce. Tisíce je jich drženo v zámeckých zahradách města, kde je jednoho po druhém vyslýchá vyšetřovací komise. Mnozí si vyslechnou rozsudek smrti a dle pamětnických výpovědí jsou pak přímo na místě popraveni.

„Hromadu Vlasovců přitáhli tady do zámků. Oni si tam prali, měli vykopány i záchody a máma říkala, že v noci je stříleli. Do rána bylo strašný naříkání, tam bylo vápno a vykopaná díra v místě v parku... Vlasovec jednou přišel k nám

15 Pozn.: GUPVI = Glavnoje upravlenije po dělam vojennoplennych i internirovannyh (překlad: Hlavní správa pro záležitosti válečných zajatců a internovaných)

do bytu a teta mu dala najíst, a ještě po strejdovi nějaký kabát, aby mu bylo teplo, a on říkal: ‚Oni mě stejně zastřelí, nás Vlasovce Rusové stejně všechny zastřelí.‘“¹⁶

Ostatní zajatci putují do zajateckých táborů. Největší tábory mají svého času dokonce zbudované pekárny, či kostel a legitimně jejich organizace připomíná fungující města, která dle dostupných údajů disponují až sto tisíci „obyvateli“. Dva takové velké tábory lze v té době nalézt poblíž vesnice Český Rudolec a Staré Hobzí, nedlouho po vzniku ale byla místa neprodleně uzavřena, jelikož zde vzhledem ke špatným životním podmínkám propukly epidemie. Velké počty zajatců, držných v poměrně malém prostoru, dají brzy za vznik tyfu a dalším chorobám. Na celkovém stavu vojáků se taktéž podepisuje všudypřítomný nedostatek potravin, který situaci jen zhoršuje. Mnozí zajatci v době svého pobytu v zajetí podléhají nemocem, či zranění. V místech táborů jsou dodnes předpokládány doposud neobjevené neoznačené hroby,

16 Přepis rozhovoru s Gertrude Dražanovou.

jen na území zajateckého tábora u Nové Bystřice existují hlášení a informace od pamětníků o několika hromadných hrobech, které dosud nebyly nalezeny.

„Když jsme tam potom přišli, byly tam dva zasypaný masový hroby. Dva obrovský hromadný hroby, kde muselo být pochováno hrozně moc lidí. Byla tam čerstvá hlína navršená a hrob měl tvar čtverce. Ve kterých místech to bylo, už dnes nevím, protože to bylo vše vymýcený. Ti zajatci to tam zlikvidovali (pozn.: les) a teď to tam vše zarostlo a já už dnes vůbec nevím, kde to bylo.“¹⁷

„Já byla malá, bylo mi sedm let. Hroby tam byly, protože jsme tam dávaly kytičky. Proč bychom tam nosili kytičky, tam jsme chodili a nosili jsme tam věnce, to je jasný, že tam byli padlí vojáci. Věnce jsme nosily a kytičky v rukách.“¹⁸

„My jsme tam chodili na houby. Pak nám to kluci řekli a my jsme tam přestali

17 Přepis rozhovoru s Růženu Švecovou.

18 Přepis rozhovoru s Annou Padourkovou.

chodit. Tam to je mezi Hůrkama a Albeří a Osikou a tam je takový kopeček. Tam, co říkali, že bylo to pohřebiště, vocad' jsme utekli, po paměti vím, kde přibližně. My jsme se tam báli šlapat, protože tam taky koukaly železa. Tam byly, to si pamatuju, na tom pohřebišti u Hůrek. Železa tam čuměly a oni nás potom vystrašili, že tam nějaká noha, nebo ruka trčí. Tak nás vystrašily a šli jsme pryč.“¹⁹

Zmiňované zajatecké tábory jsou pak většinou v červenci a srpnu roku 1945 postupně likvidovány. Na zajatce ve Slavonicích čekají vlakové soupravy, které je odvezou dále na východ do Sovětského svazu. Mnozí se z této cesty již nikdy nevrátí a po osudech zajatých se tak sléhává zem. Jediné, co je dnes připomínkou jejich přítomnosti, jsou lokality dávných táborů, kde byli drženi, a zejména pak zde zanechané artefakty a vedlejší produkty každodenních aktivit, nesoucí nepsanou informaci o obraze posledního pobytu zajatců na území Československa.

Man ging der flüchte los, auch in der gleichen Nacht, viele Kanonen wieder
zurück über Brücken eroberten von Rapen oder keltische Partisanen. Nach der
Kamra wurde per Einricht von Laguna aus dem Hübel voll Kanonen
was der volle. Aber am besonen eine Leidenszeit über mich a meine
Kamerader. Wir wollten unsere Fahrzeugen verlassen a wurden in Trüff
gerafft. Wir wurden unter solcher Bedrohung von Nacht zu Nacht ge-
drückt aneinander 30 km über die Hübel an Taber weiter durch
die Kette ostwärts. In Pörmischbrüdel ein Lager mit 55 Tausend deutsche
Kriegsgesangene war für 3 Wochen aufenthalt a die Beginn der großen
Kampferfolge. Hier begyente ich einen charly in Hülkammeraden
der gleichen Leid mit mir teilte. Hier unter einem Lokipen fruchtig
meine blinde Thaumk. Hunderttausende werden gebildet a einen Tages ging
er weiter in ein anderes Lager bei Neabirichy. Hier lagen wir auch 14 Tage
in Gerantene gar überbrüfung nach Kestipap a andere Keschichten.
Nach auch diesem ging es wieder auf die Reife immer ostwärts eine große
Tagesmärke mit über 100 km mussten gefast gemacht werden ~~man~~
führte von auch Bräun. In ein die seligen Trümpfische Festität
wurden wir wieder gebracht. Nach auch Länge dauerte diese Schlaf-
halt nicht. Obwohl aus der Reife bekannte keine Kanen nach Löffel
Aber glücken hat wohl keine mehr zur hoffen. Als wir einen Tages

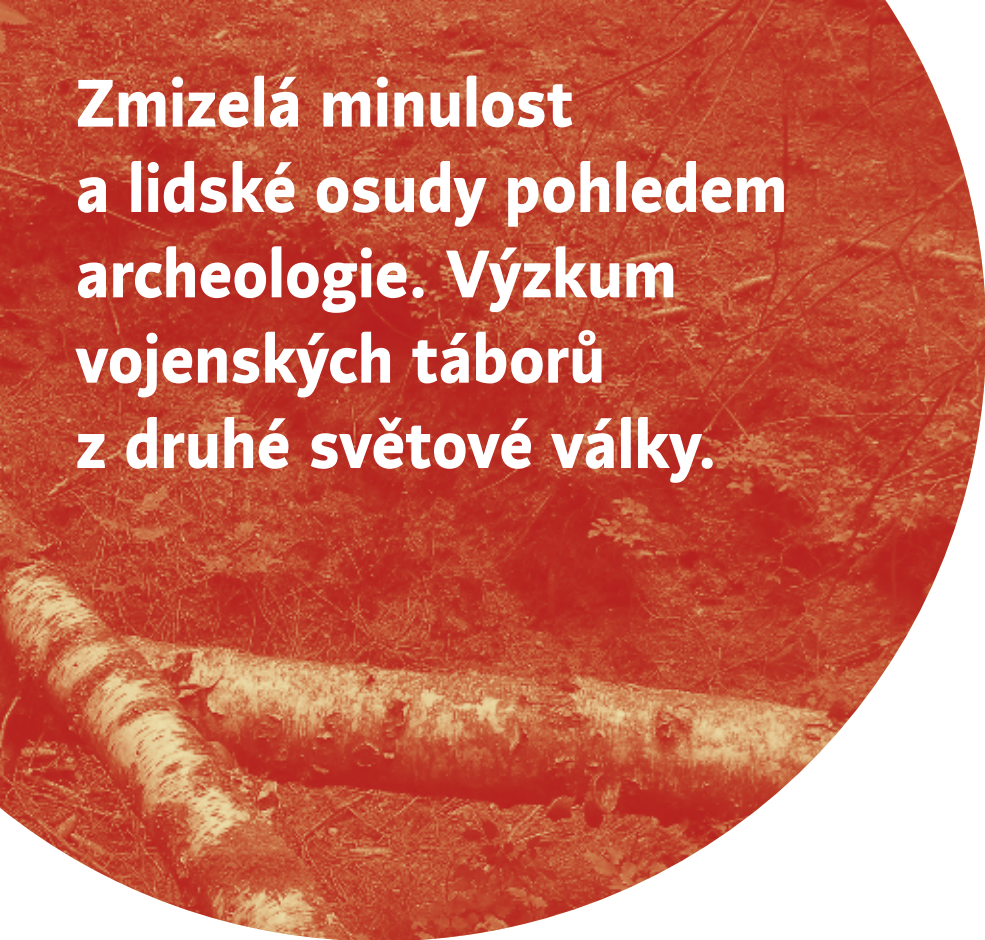
Obr. 14 Deník zajatce Wilhelma Sauera (Jednotka těžké artilérie 611), ve kterém je zmiňován zajatecký tábor u Osiky (Deník poskytl potomek Stefan Lehmann).

Obr. 15 Letecký snímek katastrálního území zajateckého tábora u Českého Rudolce z roku 1949 (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2022)

Obr. 16 Letecký snímek katastrálního území zajateckého tábora u Nové bystřice z roku 2019 (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2022).

Zmizelá minulost a lidské osudy pohledem archeologie. Výzkum vojenských táborů z druhé světové války.

„ČÁST LESA BLÍZKO MĚSTA Nová Bystřice (Neu-Bistritz) byla obsazena sovětskými jednotkami. Pro vězně nebylo nic připraveno. Žili jsme ve stanech a v úkrytech, které jsme si sami udělali a na nákladácích, které nám byly ponechány. Také jsme měli dovoleno ponechat si naše polní kuchyně. Sověti nám poskytli jídlo, ačkoli ne v adekvátním množství. Členové praporu drželi spolu. Zřídili jsme naši vlastní „administrativu“, starali se o nemocné a zraněné, stýkali se spolu a snažili se udržet duchovní a tělesné zdraví. Šok ze zajetí a nedodržení slova U. S. vojáků předáním nás sovětům, deprimoval každého z nás, ale byl kompenzován soudržností uvnitř rot. Stále bylo možné mluvit o vojenské organizaci, která nyní měla za cíl navrátit se v pořádku domů. Sověti na tom měli podíl, když ustavičně slibovali, že se tak stane brzy. Nikdo tomu úplně věřil, ale lpělo se na pozitivních věcech, které se dalo slyšet. Poprvé jsme se seznámili s přiděly důstojníků v tomto táboře. V sovětské armádě důstojníci dostávali lepší přiděly než poddůstojníci a vojáci.

To platilo také pro německé důstojníky. Dostali jsme více cukru a tabáku a také nějaké máslo. Důstojníci se všichni nezávisle na sobě rozhodli dát extra příděly nemocným a zraněným. Sověti byli zřídka viděni v táboře. Dokončili registraci zajatců. Zaznamenali individuální podrobnosti a propouštěcí lokality. Prozatím zůstávali sovětsí vojáci na ostrahu. Po asi čtrnácti dnech poprvé nastoupili jednotky. Lékařská prohlídka měla určit schopnost každého jednotlivce pro transport. První transport měl mít asi 1.200 až 2.000 lidí, včetně asi 100 důstojníků. Celý náš prapor byl určen do tohoto transportu.“²⁰

Od opuštění a likvidace zajateckých táborů uplyne celá řada let a dříve tak rušné oblasti upadají v zapomnění. Krajina si postupně bere zpátky svoji dávnou podobu a dnes po 75 letech není téměř poznat, že místa často dodnes lidově nazývána „na lágru“, či „v lágru“ dříve představovala přechodný domov pro desetitisíce lidí (obr. 17). Obecně se

k zajateckým táborům, respektive k jejich podobě, provedení a fungování dochovalo jen málo pramenů poznání. Možnost pochopit strukturalizaci těchto vojenských komplexů a odkrýt tak obraz každodenního života zajatých vojáků máme dnes ale díky archeologii a jednotlivým výzkumným metodám.

Lokalita tábora u Nové Bystřice je vůbec první, která byla kdy zkoumána. Jako první nás dnes v místě, kde byli drženi zajatci, zaujmou pozůstatky příbytků a okopů, které si zde vojáci budovali k přečkání pobytu v zajetí (obr. 18, 19). Tyto provizorní ubikace jsou v terénu dodnes patrné i po tolika letech. Většinou se po stavbě dochovaly jen prohlubeň v zemi, dříve měl příbytek ale i povrchovou část, tvořenou dřevěnými stěnami a krytím. Vojáci ke stavbě využili všech dostupný materiál, zejména dřevo. Tak se nejen v místě tábora u Nové Bystřice, ale i u Českého Rudolce, či Starého Hobzí stalo, že byl les téměř kompletně vykácen.

„Ti vojáci se zdržovali v tom okruhu (myšleno území katastru obcí Albeř, Hůrky, Žišpachy), neměli kde bydlet, tak oni to pořezali všechno a udělali si ze dřeva takový přístřeší (...). My jsme se tam dostali až když Rusové odjeli se zajatci do Ruska, oni ten les všechen zlikvidovali, aby se měli kde schovat. To byla úplně holá pláň, přístřeší pro ně připravené nebylo no, tak co si vyrobili z těch stromů. Porazili les, nevím vůbec, čím to poráželi, vůbec nedovedu pochopit, že si mohli tam něco vybudovat, protože to víte, když třeba prší. Někdo se taky vůbec nedovedl schovat a zůstal na tom dešti. Budovali si to, co se jim zrovna podařilo, ale myslím si, že byli spíš na dešti. Ono bylo štěstí, že bylo léto, tak oni to nějak přežívali (...). Spousta lidí tam zemřelo, to je pravda.“²¹

Po válce tyto dřevěné objekty představovaly jednoduchou cestu, jak snadno přijít k palivovému dříví, dřevěné chatky v táboře u Rudolce jsou dokonce místními využívány ke stavbě loděni-

ce. To vše vedlo k likvidaci těchto stavení a jediné, co po nich do dnešní doby zbylo, je jejich zahloubená část.

„To bylo jako na tom kopečku už. Tady dříve stával barák a před tím barákem takhle kousek byla cesta, co vedla na kopeček. Tam jsme chodili, tam byl lág. Také si pamatuju, jak jsme tam šli do lesa, jak tam měli ze dřeva udělané baráky, kde bydleli. Byly prázdný a v tom jsme chodili, takové pěkné udělané domečky. Byly z toho dřeva, a to bylo tam dolejš, tam byl takovej ze dřeva udělanej a to byly krásný domečky (...). Dříve tam byla i krásná kaplička svatá, ale oni to zničili.“²²

Takovýchto prohlubní dokumentujeme v lokalitě tábora u Nové Bystřice velké množství, dohromady je archeology zaměřeno přes 250 těchto objektů (obr. 20, 21). V oblasti tzv. Křížového vrchu u Hůrek jsou vzhledem ke kamenitému terénu dokonce objeveny i nadzemní pozůstatky příbytků, vojáci ke

stavbě využívají kamenitý terén a budují si domky z kamene.

Dokumentace těchto objektů je dnes velice důležitá. V lesních prostorách, kde se dříve tábory nacházely, probíhají ve většině případů intenzivní lesní práce a těžba dřeva. Vzhledem k absenci památkové ochrany mnoho takových pozůstatků ubikací padlo za obět, práce archeologů tak představuje jedinou možnost, jak tyto památky zdokumentovat a zaznamenat pro budoucí generace, než budou všechny zcela zničeny.

Po zajatcích nezbyly jen prohlubně po ubikacích, jejich pobyt vedl k produkci ohromně pestré škály materiálu, který reflektuje jejich život v zajetí. Vojenský materiál, osobní věci, cennosti, ale i odpadní materiál z kovu, skla a kůže, který je často k nalezení v zasypaných jámkách. Do dnešních dnů lze v místech vojenských ležení registrovat mnoho zajímavých předmětů jako jsou vyznamenání, nejrůznější části polní výbavy, munice, dobové mince, hřebeny, mastičky a podobně (obr. 22). Tyto artefakty představují velice cenný exkurz

do organizace táborů a života internovaných, všechny zmiňované kategorie byly registrovány v průběhu archeologického výzkumu.

To, co bylo kdysi pro zajatce odpadem, dnes tvoří unikátní možnost dozvědět se o internovaném něco nového. Obyčejná zrezivělá plechovka, či kost – to vše je dnes cenným poznatkem k tomu, jak zajatí vojáci trávili v táboře čas a co například mohli jíst.

„Já nevím, co jim dávali, ale nic moc. Vodu měli v Osice, to pili tu vodu z rybníka, ale jestli jim dali něco jíst, já myslím, že jedli to, co jim přišlo pod ruku. Jestli je živili koňmi, co byli nemocný nebo starý, nebo jestli se živili nějakýma kořínkama, co les dal. Lidé tam trpěli hladý a nemocemi, myslím, že nejvíce vojáků tam zemřelo hladý. Ti lidé tam jenom živořili, já si myslím, že se tam živili i kořínkama, protože to bylo všechno zlikvidovaný. K mojí tetě chodili Rusové a ta jim pekla chleba, ale to byli spíš ti vyšší funkcionáři a pro ty pekla každý týden chleba, několik bochníků, co se vešlo

do pece. K nám chodili asi dva důstojníci ruští a ti zjistili, že táta umí dobře rusky, tak přišli k nám a řešili politiku, vedli cej ten takovej politickéj rozhovor. Oni vždycky přijeli a my před barákem měli rybník, tak aby se mohli tak nějak najíst – oni tam seděli třeba celý den, tak hodili granát vždycky do toho rybníčka. Vyplavalo dvacet kaprů a maminka jim je dělala na všechny možný způsoby.“²³

Na základě moderních vědeckých přístupů k těmto artefaktům máme dnes možnost z nálezu vyčíst řadu zajímavých informací. Například na základě archeozoologické analýzy kostí z odpadní jímky jsme schopni určit druh konzumovaného zvířete, zářezy na kosti pak mohou vypovídat o tom, jak mohla probíhat příprava pokrmu a čím bylo maso porcováno. Z výzkumu jedné takové jímky bylo dohromady analyzováno na 450 kostí a díky jejich analýze dnes třeba víme, že strava zajatce se mohla skládat z masa zvířat, jako je tur, ovce/koza, kuň, či prase. Kostí často nesly sto-

23 Přepis rozhovoru s Růženou Švecovou.

py po mechanických zásazích, tato skutečnost byla registrována u 32 % analyzovaného materiálu. Obratle často nesly záseky a známky krácení, dlouhé kosti pak byly porcovány pilou a podélné zlomeny. Záseky a krácení mohly představovat porcování jídla na příděl.

„Měli jsme doma tři prasata a on ten Rusák přišel a klepal mamce na rameno: ‚Dva naše a jedno vaše‘.“²⁴

„Po odchodu Němců zůstalo mnoho usedlostí neobydlených, dobytek, hospodářské zvířectvo a drůbež bez úkladu zejména v okolních vesnicích.“²⁵

„Rusáci vedli dobytek hlavně, sebrali lidem a vedli ho na ruskou stranu.“²⁶

24 Přepis rozhovoru s Marií Pavlíkovou.

25 Kronika města Nová Bystřice 1945–1967. Místní národní výbor Nová Bystřice, (1939) 1945–1990 (1994), SOKA Jindřichův Hradec, str 40 [online]. Poslední změna 20. 2. 2015 [citováno dne 8. 2. 2022]. Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/490/21>.

26 Přepis rozhovoru s Gertrude Dražanovou.

Další vědní disciplína archeobotanika nás zase přibližuje k prostředí, které zajatce mohlo obklopotvat a zdali si stravu vojáci nezpěstřovali rostoucími plodinami z okolí. Archeobotanický materiál odkazuje na vegetační obraz prostředí, ve kterém člověk trávil dny v zajetí a které prokazatelně přetvářel ke svému obrazu. Vegetace případně mohla ovlivnit i stravovací návyky a okolní plodiny se tak mohly objevit v jídelníčku.

„Tyhle pole byly statkový a byla tady kukuřice, tady jsme sbírali kukuřici, to tady bylo po Němcích. To pole bylo po Němcích zničený“²⁷

Přítomnost semen jednotlivých rostlin v souboru z výzkumu pak dostává zcela nový význam, do dnešních dnů byly registrovány druhy plodin, jako je jahodník, ostružiník maliník, či druhy obilnin. Jedná se o jedlé plody rostlin, konzumace tak není úplně vyloučena (obr. 23). Archeobotanické nálezy také napomáhají dotvářet tehdejší ob-

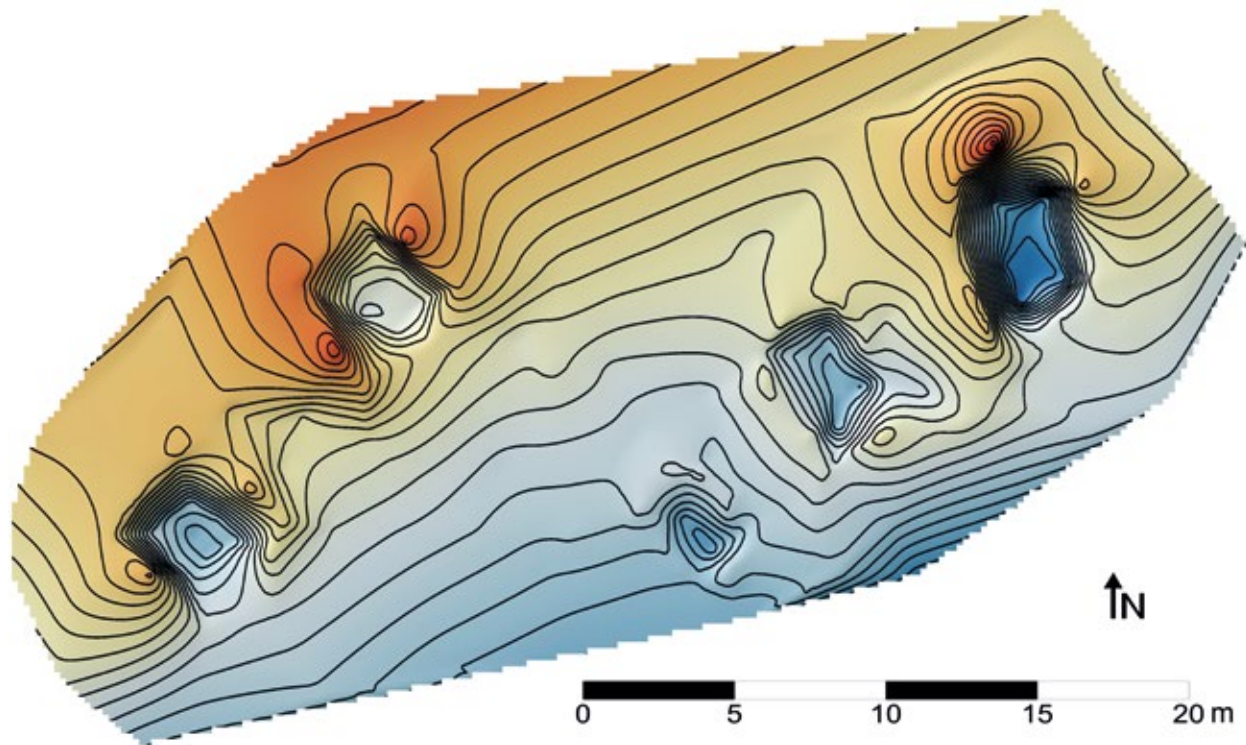
27 Přepis rozhovoru s Annou Paďourkovou.

raz krajiny, ve které byli němečtí vojáci v zajetí. Díky analýze historických kartografických pramenů a registrovaných druhů rostlin v souboru víme, že tehdejší prostředí, ve kterém se zajatci nacházeli, tvořil podobně jako dnes jehličnatý les s početnými pastvinami. Když zajatci les vykáceli, odstranili tak stromové patro. Díky tomu některé nižší rostliny lesního porostu získaly vyšší příjem slunečního záření a podpořil se tak výskyt druhů plevelnatých rostlin, jejichž semena jsme registrovali v průběhu analýzy souboru. Dohromady bylo registrováno 34 druhů rostlin, jednalo se převážně o druhy, které rostou v prosvětlených lesích, lesních okrajích, průsecích, pasekách, březích potoků a na mírně vlhkých místech. Dále šlo o rostliny, které se váží na pole, úhory, zahrady, křoviny, rumiště a místa spojená s lidskou činností. Díky archeobotanice máme tak hrubou představu o tom, jak krajina vypadala a jak vypadaly jednotlivé změny prostředí, kdy zajatci začali své okolí ovlivňovat a přetvářet.

Badatelskou práci čeká i přes prezentované výsledky stále dlouhá cesta. Plnohodnotně a komplexně zkoumat vojenské tábory tak velké rozlohy představuje nelehký úkol, který zabere ještě řadu let práce, archeologové ale zůstávají motivovaní možnostmi nového poznání.

Obr. 17 Letecký snímek z roku 1949 katastrálního území zajateckého tábora u Nové Bystřice (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2022).

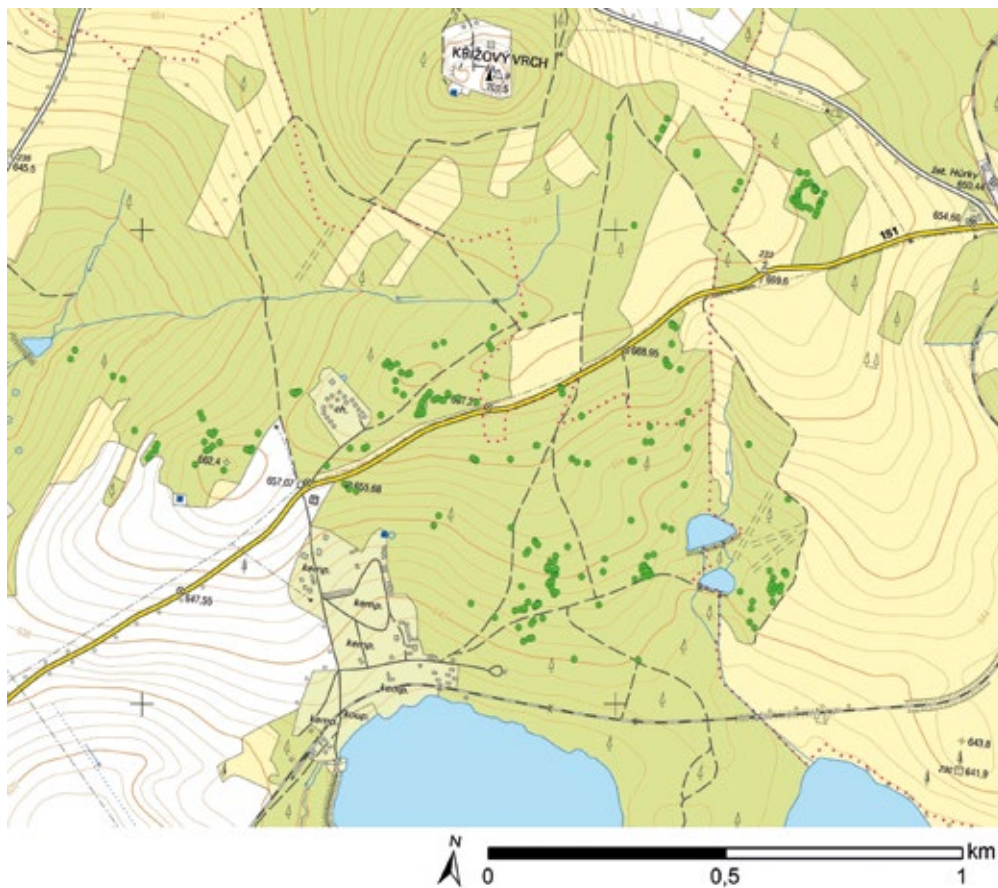

Obr. 18 Model objektů měřených za pomoci totální stanice (autor modelu J. John).

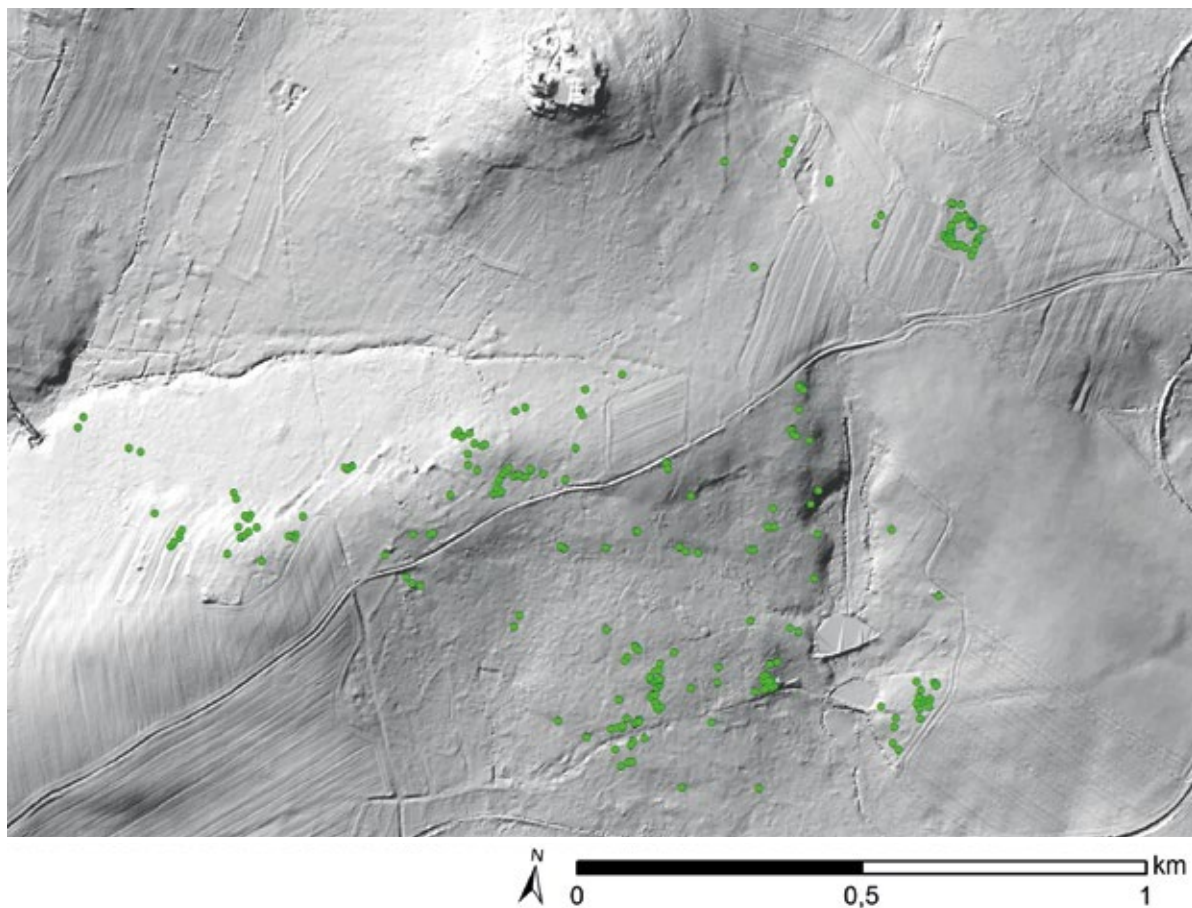

Obr. 19 Pozůstatky po ubikačních objektech v terénu na místě zajateckého tábora u Nové Bystřice.

Obr. 20 Zajatecký tábor u Nové Bystrice – poloha zaměřených objektů vygenerována na topografické mapě oblasti.

Obr. 21 Zajatecký tábor u Nové Bystřice – zaměřené objekty na podkladové mapě digitálního modelu reliéfu 5. Generace.

Obr. 22 Soubor nalezených militarií z archeologického výzkumu zajateckého tábora u Nové Bystřice.

Obr. 23 Archeologický výzkum odpadního objektu sonda 1/2021
v zajateckém táboře SPV Nová Bystřice. Detail fragment plechovky
se zachycenými obilkami.

Literatura

- Kronika obce Český Rudolec, 1945–1972.* Místní národní výbor Český Rudolec, 1945–1990 (2002), SOkA Jindřichův Hradec.
- Kronika města Nová Bystřice 1945–1967.* Místní národní výbor Nová Bystřice, (1939) 1945–1990 (1994), SOkA Jindřichův Hradec.
- Kronika obce Žižpachy (Blato).* Místní národní výbor Blato, 1945–1965, SOkA Jindřichův Hradec.
- Kronika školy Liděřovice.* Základní devítiletá škola 1.–5. ročník Liděřovice, 1945–1977, SOkA Jindřichův Hradec.
- Pamětní kniha města Dačic II. díl.* Archiv města Dačice 1464–1945 (1951), SOkA Jindřichův Hradec.
- BLASCHKA, W. – FRODL, G. 2008: Der Kreis Neubistritz (Südböhmen) und das Zlabingser Ländchen von A bis Z. Südmährischer Landschaftsrat, Geislingen/Steige.
- KOPPE, U. 2008: *My Period as a Prisoner of War from May 1945 to October 1955*, in: LOCHMANN, E.-W., *The Combat History of German Tiger Tank Battalion 503 in World War II*, 412–413. Mechanicsburg.
- SCHICKEL, A. – FRODL, G. 2001: *Geschichte Südmährens*. Band III. Die Geschichte der deutschen Südmährer von 1945 bis zur Gegenwart. Verlag des Südmähren Landschaftsrates Geislingen/Steige.

Výpovědi pamětníků

Zdeňek Krajiček, Marie Pěkná, Marie Podařilová, Anna Padourková, Anna Kopalová, Gertrude Dražanová, Růžena Švecová, Jan B.

Novobystřicko ve stínu druhé světové války

Tomáš Pancíř

Náklad: 500 ks

Grafický design, sazba a tisk: Abalon s.ro.

Na titulní straně obálky: proudy uprchlíků z Východního Pruska, Pomořanska a Slezska (foto picture-alliance / dpa)

Překlad do Němčiny: Dana Zapletalová a Jan Machula

ISBN: 978-80-7394-922-8

Vydala Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích v roce 2022

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice